

OM ATT ÖKA HÖGSKOLEÖVERGÅNGEN I FYRBODAL

HÖGSKOLE SPRÅNGET

HÖGSKOLOR BORDE BLI
BÄTTRE PÅ **BREDDAD**
REKRYTERING

HÖGSKOLEVUX - EN VÄG
TILL HÖGSKOLESTUDIER

YRKESAMBASSADÖRER
INSPIRERAR ELEVER

Teamet bakom projektet Ökad högskoleövergång: Marcus Svensson, Carina Carlund och Lena Garberg. Foto: Sofia Brolin

Men hallå, alla ska väl inte bli akademiker eller?

Denna invändning har vi ofta mötts av när vi presenterat Ökad Högskoleövergång i Fyrbodal. Och svaret? Nej, alla ska inte bli akademiker, men i Fyrbodal skulle andelen invånare med högskoleutbildning behöva öka för att klara kompetensförsörjningen. Kompetensförsörjning är förstås centralt. Men vi vet också att människor med eftergymnasial utbildning till exempel är mindre arbetslösa, har bättre hälsa och tjänar mer. Men det finns också en bildningsaspekt, att bildning i sig har ett mervärde för människor. Sverker Sörlin i "Till bildningens försvar" menar att bildning är viktigare än någonsin utifrån den tid vi lever i och skriver "Vi grundar inte längre demokratin men vi vill bevara och utveckla den".

Ökad Högskoleövergång har varit ett treårigt samverkansprojekt mellan kommunerna i Fyrbodal, Högskolan Väst och Västra Götalandsregionen, med målet att fler invånare i Fyrbodal ska välja högskoleutbildning. Projektet har arbetat med frågor som hur goda förutsättningar till livslångt lärande kan skapas, och hur man kan påverka barn och unga att studera.

I det här magasinet ger vi exempel på faktorer som vi menar påverkar att fler väljer högskolestudier. Det handlar om livslångt lärande, studie- och yrkesvägledning på låg- och mellanstadiet, om dem som lite senare i livet frivilligt eller ofrivilligt ställer om sitt yrkesliv. Det handlar också om högskolornas uppdrag att bredda rekryteringen och kommunernas viktiga roll att erbjuda bra vuxenutbildning och lärcentra, och mycket mer. Ett magasin kan bara ge snabba bilder, mer fördjupande texter hittar du på <https://kommunakademinvast.se>.

TREVLIG LÄSNING!

LENA GARBERG, projektledare, **CARINA CARLUND**, projektmedarbetare, **MARCUS SVENSSON**, projektmedarbetare

UR INNEHÅLLET

4–5

Livslångt
lärande
för alla

6–7

Lärcentra
överbryggar
avstånd

8

Campus
Dalsland minskar
avståndet till
högre utbildning

9–11

Den breda
studie- och yrkes-
vägledningen

12–13

Orusts väg
till högre
meritvärden

14–15

När läxhjälpen
dem som bäst
behöver den?

16–17

Varför lyckas
inte lärosäten
rekrytera brett?

18–19

De modiga
pluggar på
komvux

20–21

HögskoleVux –
introduktion till
högskolestudier

22–23

Modell för
ökad högskole-
övergång

VARFÖR PROJEKTET Ökad högskoleövergång?

"Ökad högskoleövergång är en unik satsning på ett av högskolans viktigaste uppdrag att nå fler. Med projektet har vi tillsammans med kommunerna i vår delregion tagit stora steg till att bättre svara upp mot såväl individers efterfrågan av utbildning som samhällets behov av kompetens. Möjligheterna till högskolestudier är fortsatt ojämlik men vi har med projektet tagit stora steg till att förstå hur högskolan kan utveckla sitt arbete. Viktigast är det gemensamma, att vi tillsammans med kommunerna gör skillnad. Kommunakademien Väst, arenan med kommuner i Fyrbodal och högskolan i ömsesidig samverkan, var avgörande för att projektet kom till stånd. Vi fortsätter gärna arbetet med ökad högskoleövergång i den constellationen."

JAN THELIANDER, tf rektor Högskolan Väst

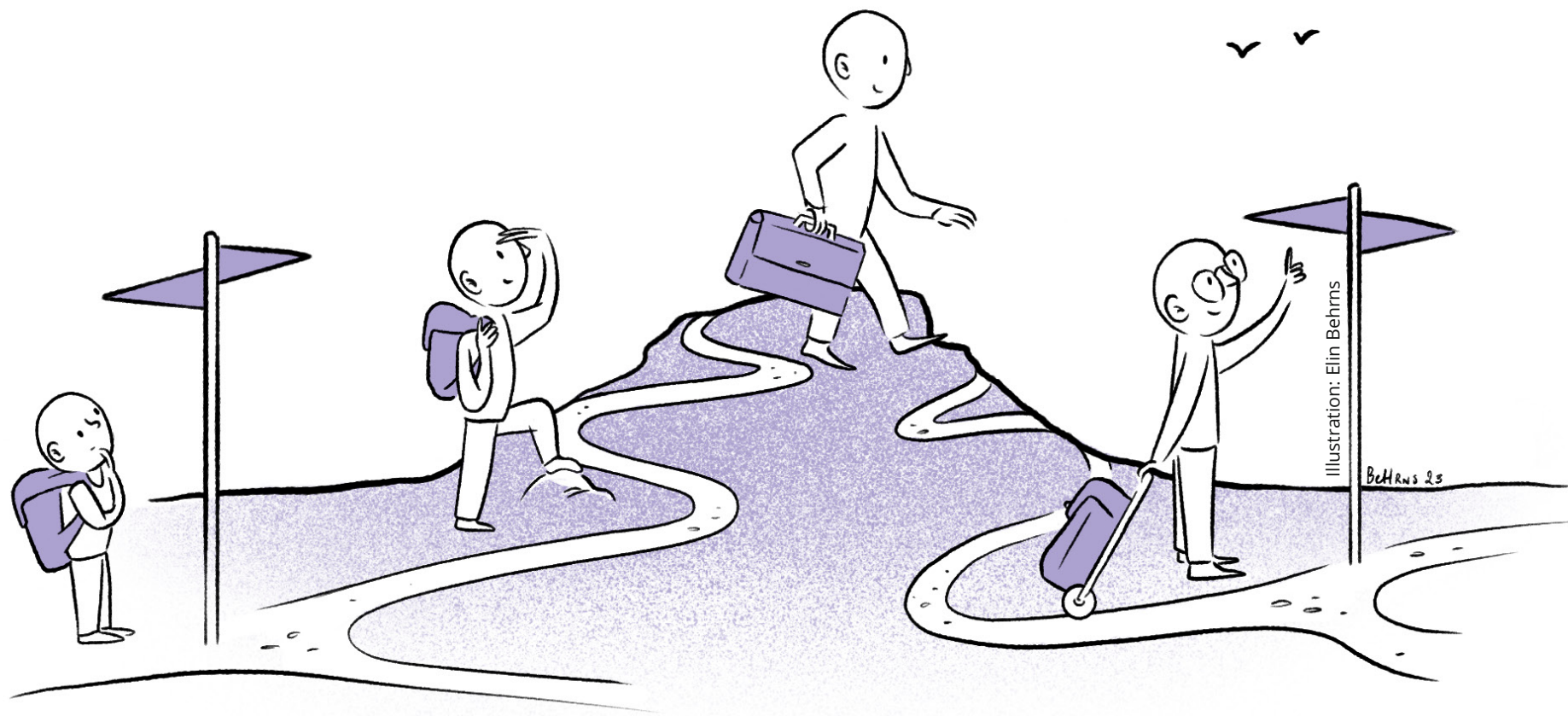
"Bristen på arbetskraft är ett stort problem för både privat och offentlig sektor. Hösten 2022 upplevde omkring 35 procent av de privata arbetsgivarna i Västra Götaland kompetensbrist när de rekryterade personal. Motsvarande siffra för offentlig sektor i riket är 60 procent. Genom att stödja att andelen studerande med lokal hemvist ökar vid högskolorna kan akademien spela en nyckelroll för kompetensförsörjningen i sitt närområde, både på kort och lång sikt. Invånare med eftergymnasial utbildning är bättre rustade för att möta efterfrågan i olika sektorer, de är mer rörliga och flexibla i förhållande till förändringar i efterfrågan. Satsningar på ökad högskoleövergång kan därför spela en stor roll för tillgången på kvalificerad kompetens i Fyrbodal."

ANDERS CARLBERG, avdelningschef FoUU, Västra Götalandsregionen

"Kommunakademien Väst är samverkansarenan där kommuner i Fyrbodal och Högskolan Väst arbetar tillsammans för att möta samhällets utmaningar. Syftet är att bedriva gemensam kunskaps-, kompetens- och verksamhetsutveckling som bidrar till nytta för Fyrbodals kommuner och Högskolan Väst samt samhället i stort. Kompetensbristen är idag det stora hindret för utveckling inom såväl näringsliv som offentlig sektor. Problemen att rekrytera människor med efterfrågad eftergymnasial utbildning är särskilt påtaglig i landsbygdskommuner med längre avstånd till högskoleorter. Kommunakademien Väst är därför engagerade för att fler människor i Fyrbodal ska gå vidare till högre studier. Det är genom att bygga ny kunskap och möjliggöra livslångt lärande som både näringslivet och offentlig sektor ges förutsättningar att utvecklas."

FREDRIK CHRISTENSSON, tf verksamhetsledare Kommunakademien Väst

Livslångt lärande FÖR ALLA

Ökad Högskoleövergång har arbetat med frågor om hur utbildning kan bli möjlig för människor som vill ställa om sitt yrkesliv eller utveckla sin yrkeskompetens. Vi vet att möjligheten till att lära hela livet begränsas av en mängd olika faktorer. Här delar Cecilia Bjursell, Jönköping University, med sig av sina reflektioner om hur arbetet för ett livslångt lärande för fler kan utvecklas.

”ETT AV FN:S globala mål för hållbar utveckling är att säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla. Livslångt lärande definieras som ett lärande som sker under hela livet och i alla sammanhang som individen befinner sig. Det handlar alltså inte enbart om formell utbildning utan om allt lärande. Däremot erbjuder utbildningssystemet förutsättningar för lärande, inte minst det lärande som är kopplat till arbetslivet. Därför pågår det diskussioner om hur våra nuvarande utbildningsformer för vuxna möter upp och bidrar till att främja ett livslångt lärande.

I högre utbildning har det varit fokus på att utveckla korta

kurser för akademiker som redan befinner sig i arbetslivet, men som vill vidareutveckla sina kunskaper. Dessa fortsättningskurser riktar sig framför allt till de tre av tio personer i befolkningen (25–64 år) som redan är högutbildade. Men sju av tio har alltså inte tillgång till dessa utbildningar eftersom de saknar behörighet. För dem är det viktigare att fundera över steget in på högskolan.

Det är känt att de som har lång utbildning bakom sig eller de som kommer från hem med föräldrar som har lång utbildning, är mer benägna att delta i utbildning. Detta riskerar att skapa en klyfta mellan de som utbildar sig och de som inte gör det.

Cecilia Bjursell, professor i pedagogik och centrumledare för Encell – Nationellt centrum för livslångt lärande på Jönköping University.

För att leva upp till målet att alla ska delta i livslångt lärande genom utbildning, är det centralt att fundera över vad det är som gör studierna intressanta och lockande för olika individer. Här kan socialpsykologen Kurt Lewins tankar om förändring vägleda: istället för att trycka på mot ett önskat mål, är det mer effektivt att ta bort de hinder som står i vägen för förändringen. Vad är det som hindrar vissa individer från att söka sig till högskolan och vad kan göras för att undanröja dessa hinder? Svaret på denna fråga kan bidra till ett ökat deltagande i utbildning och därmed stödja målet om en kvalitativ utbildning för alla.”

CECILIA BJURSELL

Vad betyder det livslånga lärandet...

... för näringsliv och offentlig sektor i en mindre kommun?

”Utmaningen för en liten kommun är att anpassa det livslånga lärandet till de lokala villkoren för näringsliv och offentlig sektor. Berörda aktörer behöver lyfta blicken för nya sätt att inspirera till högre kunskapsnivå som i slutänden skapar förutsättningar för tillväxt.”

TOMMY NERSTRAND, näringslivsutvecklare, Dals-Eds kommun

... för Fyrbodals kommunalförbund?

”Ett livslångt lärande innefattar en helhetssyn på utbildning och lärande och erkänner flera miljöer som kunskapshöjande instanser. Det är samhällets ansvar att erbjuda individer förutsättningar så att alla kan lära under hela livet. Det är också samhällets ansvar att identifiera system och strukturer för att kunna erkänna även den kunskapsinhämtning som sker utanför det formella utbildningssystemet. På Fyrbodals kommunalförbund arbetar vi för att stärka förutsättningarna för det livslånga lärandet utifrån tre perspektiv; utbildning, arbetsmarknad och civilsamhälle.”

ANNA LÄRK STÅHLBERG, förbundsdirektör Fyrbodals kommunalförbund

... för näringsliv och offentlig sektor i en mellanstor kommun?

”Det livslånga lärandet har flera dimensioner som stärker kunskap och konkurrenskraft på samhällsnivå, i det enskilda företaget men också på det personliga planet. Det finns alltså många positiva vinster som kommer utav det som förflyttar oss framåt.”

PETER ERIKSSON, kommunalråd (M) Trollhättans stad

... för ert företag?

”Uddevalle Energi verkar i en komplex bransch som är högaktuell, inte minst i i den resa där Sverige ska elektrifieras. För att lyckas där behöver våra medarbetare ha hög kompetens i såväl utbildning som i det arbete som utförs. Företaget, individen och samhällets parter måste tillsammans ansvara för det livslånga lärande som krävs om medarbetare ska vara kompetenta i föränderlig värld.”

BJÖRN WOLGAST, vd Uddevalle Energi

”Jag trodde inte jag var en sån som pluggade!”
”Det går inte att ha familj och bo borta eller
pendla flera timmar varje dag.”
Citaten är hämtade ur en intervju med studenter
på ett lärcentrum i Fyrbodals våren 2020.

LÄRCENTRA

kan överbrygga både geografiska
och kulturella avstånd

Att det tar för lång tid att dagspendla till en högskola om man har familj och etablerat sig på en ort som ligger långt från en högskola, är lätt att förstå. Alternativet att veckopendla kan vara omöjligt. Båda lösningarna innebär stora ekonomiska och praktiska umbäranden för hela familjen. Under samma intervju ställdes frågan om vad som skulle få studenterna att välja en utbildning som ligger på en högskoleort. ”Tillgång till en helikopter”, blev svaret med ett skratt.

Men det första citatet, ”jag trodde inte att jag var en sån som pluggade”, handlar inte om mil och kilometer, utan om det sociala och kulturella avstånd som finns till högskolestudier i många grupper. Att tillhöra en grupp som inte brukar studera är en starkt bidragande orsak till att avstå studier efter gymnasiet trots bra betyg.

Arbetsgivare i Fyrbodals vittnar om att det är svårt att rekrytera arbetskraft med rätt kompetens, särskilt i de mindre kommunerna. Tidigare fanns visioner om att välutbildad arbetskraft skulle flytta till området bland annat genom att locka med bostäder i attraktiva områden.

Vid en jämförelse av invånarantalet i Fyrbodals kommuner åren 2001 respektive 2021 kan konstateras att endast de tre största kommunerna har en liten befolkningsökning. I de övriga nio kommunerna har invånarantalet förändrats marginellt.

Att lösa kompetensförsörjningsproblemet genom inflyttning är alltså inte realistiskt. Däremot kan kommunerna själva underlätta för invånarna att skaffa sig rätt kompetens genom att tillhandahålla lärcentra där det bedrivs utbildning, finns stöd och studiesammanhang. De kommuninvånare som väljer att utbilda sig här kommer sannolikt att bo kvar efter utbildningstiden och bidra till kommunens utveckling.

Ett attraktivt lärcentrum i kommuner som inte har rimligt pendlingsavstånd till ett lärosäte kan bidra till att minska det geografiska, sociala och kulturella avståndet till högskolestudier.

ETT LÄRCENTRUM är en kommunal verksamhet där det bedrivs utbildning för vuxna. Lärcentra kan ha olika upplägg. På vissa bedrivs enbart högskolestudier, som på Campus Västervik. På andra lärcentra kan det finnas både kommunal vuxenutbildning, högskoleutbildning och yrkeshögskola, som på Campus Väst i Lysekil.

På ett lärcentrum kan det bedrivas högskoleutbildning som är utlokaliserad från en högskola – men det kan också erbjudas service för studenter som läser högskoleutbildning på distans. Studenter som läser campusförlagda utbildningar kan även använda sitt lärcentrum för självstudier, tentor och grupparbete.

”Kommunerna måste ha något att erbjuda lärosätena för att de ska vilja bedriva utbildning utanför lärosätet. Det kan handla om att skapa studiesociala miljöer, erbjuda kunskap om lokala förutsättningar eller stödja lärosätena i att hitta bra arbetsplatser för verksamhetsförlagd utbildning. Men det kan också handla om att samverka kring forsknings- och utvecklingsarbete.”

JERRY ENGSTRÖM, CAMPUSCHEF PÅ CAMPUS VÄSTERVIK

”Den största utmaningen är att förmå högskolor att bedriva högskoleutbildning på flexibla sätt där lärcentra används som en resurs.

LENA JANSDDOTTER CARLSTEDT,
REKTOR FÖR KOMVUX I LYSEKIL

Campus Dalsland ligger i Bäckeфорs.
Foto: Bengtsfors kommun

Campus Dalsland minskar avståndet till högre utbildning

CAMPUS DALSLAND GRUNDADES på initiativ av Bengtsfors kommun. Upptakten var en konferens våren 2018 där Karlstads Universitet, Högskolan Väst, Arbetsförmedlingen, Västra Götalandsregionen

och Dalslandskommunerna deltog för att diskutera arbetsmarknad, matchning och den låga andelen med eftergymnasial utbildning i landskapet.

En av slutsatserna blev att avståndet till

en högskola inte skulle hindra människor som var bofasta i landskapet till eftergymnasiala studier. Det blev starten till att skapa det kommungemensamma Campus Dalsland i Bäckeфорs.

RÖSTER OM CAMPUS DALSLAND

Varför ville Bengtsfors vara med och starta Campus Dalsland?

Lokala utbildningsmöjligheter kan spela en avgörande roll för vår kommuns och Dalslands framtida utveckling. Campus Dalsland blir en lokalt förankrad studieort som bidrar till höjd utbildningsnivå i landskapet och en möjlighet för dem som siktar på eftergymnasial utbildning "på hemmaplan".

Campus Dalsland är därför också ett av svaren när kraven på kompetens- och personalförsörjning ökar. Här kan högre utbildning på mer lokal nivå tillgängliggöras på ett tydligt sätt för boende i Dalsland. Utbildning som också kan anpassas till det lokala näringslivet. Viktiga faktorer för tillväxt och utveckling.

STIG BERTILSSON (m) kommunalråd, kommunstyrelsens ordförande Bengtsfors kommun

Vad vill du ska ha hänt med Campus Dalsland om fem år?

Om fem år är Campus Dalsland ett etablerat begrepp där dalslänningar och andra läser eftergymnasiala utbildningar, det är en samverkanspart med det lokala näringslivet och bidrar för att öka kompetensnivån i de lokala företagen. Campus har också blivit en nod för företagsutveckling, kanske en satellit till Innovatum i Trollhättan. Campus bidrar till ett livslångt lärande och till en annan syn på utbildning. Man ligger i framkant rent tekniskt och är en resurs mötesmässigt för alla kommuner och företag i Dalsland.

GÖRAN ERIKSSON, kommundirektör Bengtsfors kommun

Vem vill du ska hitta till utbildningarna på Campus Dalsland?

Jag hoppas att alla som bor och verkar i Dalsland kommer att se oss som en resurs och möjlighet för att ta nästa steg i livet vad det gäller att ta steget in i högre utbildning. Att Campus Dalsland är en naturlig mötesplats som ger både individen och företag en chans att växa och utvecklas!

KRISTINA SANDSTRÖM, verksamhetsledare Campus Dalsland

Vad är det som styr våra yrkesval? Hur kan skolan och arbetslivet inspirera barn att tänka brett kring studie- och yrkesval redan i de tidiga skolåren? Det är frågor som undersökts i delprojektet "Vad ska jag bli när jag blir stor?". Flera nya grepp har testats tillsammans med skolor i Fyrbodal, bland annat digitala möten mellan elever och yrkesambassadörer.

Vad ska jag bli när jag blir stor?

Digitala möten gör det möjligt för barn och unga att möta yrkesrepresentanter även på den moderna arbetsmarknaden där företag är präglade av slimmade organisationer med fokus på vinst i kommande kvartalsrapport. Istället för att yrkesrepresentanter behöver ta ledigt från jobbet och ta sig till skolan, kan de nu koppla upp sig med hjälp av en dator eller smartphone på sin arbetsplats och möta eleverna i deras klassrum.

Man undviker ekonomiska och tidsmässiga kostnader för resor och frånvaro från arbetet. Den enda "kostnaden" för mötet med barnen är en timme av yrkesrepresentantens arbetsdag. Alla vinner på den här lösningen, konstaterar

"Vad blir det för yrke i morgon?"

Marcus Svensson och Henrik Erlandsson som drivit projektet.

Tillsammans med skolor i Strömstad och Munkedal har de arrangerat digitala möten mellan yrkesambassadörer och elever i årkurs 5 och 6. Lärare, rektorer och de själva skannade av sina nätverk i jakten på yrkesverksamma. Personer som kunde tänka sig att möta eleverna

digitalt och berätta om sina individuella vägar fram till det yrke de har idag.

– Vi fick tag på en akutsjuksköterska, en speldesigner, en marknadsföringschef, en lärare på musikhögskolan i Arvika, med flera. En brokig samling yrken för att eleverna skulle få se mångfalden av möjliga yrkeskarriärer, berättar Marcus och Henrik.

Fokus på möjligheter

Marcus och Henriks instruktion till yrkesambassadörerna var; visa eleverna vilka enorma möjligheter som finns i form av olika yrken och uppdrag på dagens och framtidens arbetsmarknad och låt dem få inspireras och lära av era exempel.

– Och inspirerade blev de! Lärare på

Vad gör en lärare i elteknik på jobbet? Digitala möten mellan elever och yrkesambassadörer öppnar helt nya möjligheter. Foto: Sofia Brolin

de deltagande skolorna har berättat om elever som kommit och dragit i dem och frågat: Vad blir det för yrke i morgon? Elever i årkurs 4 som inte varit med, har påtalat att det är orättvist och att de visst är redo att möta digitala yrkesambassadörer, även om de "bara" går i årkurs 4, säger Marcus och Henrik.

Ökar elevernas engagemang

Många rapporter från Skolverket och avhandlingar på området säger samma sak; när skolans undervisning tar upp elevernas framtida studie- och yrkesvägar så ökar elevernas engagemang för undervisningen. Ändå är det, enligt samma rapporter, få lärare som engagerar sig i den breda studie- och yrkesvägledningen.

– Vi tror att lösningen kan vara att lärare som upplevt elevernas engagemang av att möta yrkesambassadörer inte längre kommer att vara tveksamma till att prioritera den breda studie- och yrkesvägledningen. Lärarna ser att när eleverna inspi-

reras av yrkesambassadörerna så ökar också elevernas engagemang för lektionerna i skolan. Varför de behöver lära sig saker i skolan blir helt enkelt begripligt. Vilken lärare vill inte få in den energin i sitt klassrum? säger Marcus.

– Vi vet också att det finns traditioner kopplade till kön, socioekonomi, det lokala näringslivets struktur och den släkt barnen tillhör, som riskerar att "låsa in" deras idéer om vad de kan bli som vuxna. Men genom att låta barnen möta yrkesambassadörer som brutit igenom dessa barriärer och andra utmaningar på sin karriärsresa får barnen stereotyper och traditioner utmanade, då kan de göra fria(re) val, snarare än reproducerande. De blir helt enkelt mer valkompetenta, säger Henrik.

Ett helt batteri med aktiviteter

Tillsammans med lärare har projektet också tagit fram flera lektionsförslag som fördjupar och breddar de ungas kun-

skap om vad man kan arbeta med som vuxen, vad olika yrkespersoner gör på jobbet, och vilka studievägar som tar en dit. Därutöver har projektet arrangerat temadagar, föräldraföreläsningar och låtit mellanstadieelever lyssna på gymnasieelever som berättat om sina gymnasieval. Skolorna har nu ett helt batteri med aktiviteter som de kan använda i den breda studie- och yrkesvägledningen för årskurserna 1–6.

– Vårt råd till dem det berör och inför framtiden är: Bygg en yrkesambassadörsbank där lärare enkelt och smidigt kan skapa kontakt med yrkesrepresentanter som brinner för att prata om sina studie- och yrkeserfarenheter för barn och unga, föreslår Marcus och Henrik.

– Det finns åtminstone 8 000 olika yrken i Sverige idag, så vår övertygelse är att det finns ett yrke för alla barn. Men de kan bara bli det de känner till – och det förutsätter att de har fått insikt om vad som krävs för att nå dit.

"Det 'osynliga' arbetslivet måste bli synligt"

Vi har pratat med Mikaela Zelmerlööv om skolans uppdrag med den breda studie- och yrkesvägledningen. I rollen som undervisningsråd på Skolverket har hon lett ett regeringsuppdrag om stärkt studie- och yrkesvägledning, anordnat utbildningsinsatser och tagit fram riktlinjer för hur skolan ska arbeta med detta viktiga uppdrag. Hon var också sekreterare i den statliga utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning.

Kan den breda studie- och yrkesvägledningen utmana sociala och kulturella barriärer så att barn verkligen kan bli vad de vill bli, snarare än det föräldrar och traditioner påbjuder?

"Ja, det tror jag absolut. Vi vet att när man medvetet utmanar föreställningar som begränsar val på grund av kön, social eller kulturell tillhörighet eller funktionsvariationer, får elever syn på andra sidor hos sig själva och kan se alternativ som inte fanns i deras synfält tidigare. Det handlar om att synliggöra och bli medveten om den friktion som ligger i vägen. Men det får inte bli den enskilda elevens ansvar, så att den känner sig misslyckad om hen exempelvis inte fullföljer ett otraditionellt val.

Lärare som arbetar med dessa frågor kan också utmanas i sina egna föreställningar. De kan behöva kunskap och stöd för att våga och orka "bråka och knuffa" på normer och föreställningar. Det sitter så fast i oss alla. Vi vet också att det som lärare säger och signalerar i de här frågorna har stor betydelse. En uppmuntran eller ett synliggörande kan göra skillnad."

Varför ska kommuner och näringsliv engagera sig i skolans studie- och yrkesvägledning? Det är väl skolans uppdrag?

"För att kunna hantera de utmaningar kring kompetensförsörjning vi har idag behöver det "osynliga" arbetslivet bli synligt.

Mikaela Zelmerlööv, undervisningsråd Skolverket. Privat foto.

Elever kan inte välja något de inte ser, känner till eller är nyfikna på. Här har arbetslivet en viktig roll, i samverkan med skolans aktörer. Vi behöver alla förstå att en valprocess kan vara omfattande och kräver att elever (och vårdnadshavare) har goda kunskaper om vad arbetslivet erbjuder och innebär.

Det duger inte att "duschas" med alla alternativ i anslutning till att man ska fatta ett beslut. Då blir beslutet inte väl underbyggt, och man har ingen möjlighet att vidga sina perspektiv.

Om vi ska ta den här frågan på allvar och verkligen åstadkomma förändring så att eleverna väljer bredare och fattar väl underbyggda beslut som håller över tid, då behöver vi också skapa de förutsättningar som krävs."

Kan den breda studie- och yrkesvägledningen bidra till att förverkliga politikens ambition med breddad rekrytering till högskola och universitet?

"Ja, det är jag säker på. Men det kräver att man skapar förutsättningar för det, på alla nivåer, genom hela styrkedjan. Lokala politiker behöver ha kännedom om kunskapsområdet, så de kan ställa krav och förväntningar på den studie- och yrkesvägledande verksamheten. Då har förvaltningsnivån möjlighet att organisera verksamheten så att rektorer i sin tur kan organisera sin verksamhet för lärare och vägledare. På så vis kan eleverna utveckla sin valkompetens genom hela skoltiden, få syn på alternativ och utmanas i sina föreställningar."

Behöriga lärare, samarbete, vetenskap och beprövad erfarenhet är Orusts väg

Efter att Orust kommun under lång tid redovisat låga meritvärden för pojkar i årskurs 9, valde de att satsa på en långsiktig utvecklingsinsats. Ett omfattande analysarbete bildade grunden för en rad olika åtgärder. Och utvecklingen har vänt; 2022 tillhörde Orust gruppen av kommuner som redovisade de högsta meritvärdena för årskurs 9 och skillnaderna mellan pojkar och flickor är nu i nivå med riket.

Om en kommun långsiktigt vill öka andelen invånare med högskoleutbildning är en åtgärd att arbeta för att fler grundskoleelever ska få fullständiga betyg och att de sedan tar en gymnasieexamen. Orust var under flera år en kommun där meritvärdena i årskurs nio för pojkar var låga. Att pojkars värde är lägre än flickors är genomgående för hela landet. Men på Orust låg pojkarnas meritvärde lägre än rikssnittet. Med den vetskapen påbörjades 2014 en långsiktig satsning för att få fler elever i årskurs 9 att gå ut med fullständiga betyg – ett utvecklingsarbete som fortfarande pågår. Arbetet har gett resultat. 2022 tillhörde Orust gruppen kommuner som redovisade de högsta meritvärdena och pojkarnas trend går stadigt uppåt. Statistik för gymnasiet 2022 visade att Orusts elever presterar mycket bra även där.

Djupgående analyser

Lars Jansson, som är kvalitetschef på Sektor Lärande, Orust kommun, beskriver situationen 2014:

– Vi såg att pojkarnas resultat inte var så bra som vi önskade. Men det saknades djupgående analyser av vilka orsakerna var och var bristerna fanns. Det ledde till att vi började analysera ur en mängd olika perspektiv. Inledningsvis gav analyserna svar på i vilka ämnen och ämnesområden som elevernas resultat behövde förbättras. Det visade sig också att skolfrånvaren generellt var hög.

Sedan 2014 har en mängd åtgärder genomförts och alla bygger på djupgående analyser och långsiktiga insatser. Bland mycket annat inleddes 2017 forskningsprojektet "Hitta drivet – studiemotivation och genusmönster" tillsammans med forskare på Högskolan Väst.

Fler behöriga lärare

Sambandet mellan att elever lyckas i skolan och att de undervisas av behöriga lärare är starkt. Orust har nu en hög andel behöriga lärare.

– Det finns flera bidragande orsaker till det, till exempel bra skollokaler, bra löner, stabil organisation och ekonomi, en bra arbetsmiljö, rektorer med hög kompetens och medveten satsning på informations- och kommunikationsteknik (IKT), säger Katarina Levenby, chef för Sektor Lärande, Orust kommun.

– Skolor med hög andel behörig personal har förutsättningar att hålla hög kvalitet på undervisningen. Det lockar i sin tur fler behöriga pedagoger till skolorna.

Lyhörda politiker

Lars och Katarina betonar att satsningarna på skolan inte varit möjliga utan en lyhörd och aktiv politik. Veronica Almroth (L) är sedan 2018 ordförande i kommunens utskott för lärande. På frågan vad hon ser som politikens bidrag svarar hon:

– Vi har haft en stark politisk ledning som satsat på att investera både i nya skolor och på behörig personal. Vi har också litat på att professionen gör sitt jobb. Vi besöker skolor och förskolor löpande varje månad, möter personal, elever och skolledare och får då en samlad bild över hur verksamheten fungerar.

– Politiskt har vi försökt begränsa antalet mål eftersom det finns många förutbestämda i styrdokumentet. Vi fokuserar på det som är viktigt och följer upp det.

Ökad närvaro i skolan

Trots förbättrade resultat fortgår arbetet med att utveckla utbildningsverksamheten på Orust. Förskolan står i fokus framöver med flera insatser som kompetensutveckling av personal och språkutvecklande arbetssätt. Elevhälsoteamens arbete och ytterligare en barn- och ungdomssamordnare ska möjliggöra att samordning och samarbete tidigt kan stötta elever och skola när det krävs.

– Närvaron i skolan har ökat men ska den bli ännu bättre. I analyserna ser vi en tydlig koppling mellan elever med hög frånvaro och lägre meritvärden, berättar Lars Jansson.

Når läxhjälp dem som bäst behöver den?

Läxhjälp har blivit allt vanligare i Sverige under de senaste två decennierna. Många aktörer har fått statliga medel för att ge läxhjälp. Men vilken nytta ger den och för vem? Signild Risenfors, docent i pedagogik på Högskolan Väst, har fördjupat sig i den omdiskuterade läxhjälp och berättar här om sina slutsatser.

Sedan 2014 har statsstöd kunnat sökas av föräldrar, företag och föreningar som erbjuder gratis läxhjälp till elever i grundskolan. Och sedan 2016 gäller det även skolor. Men uppmärksammade fall av bidragsfusk har lett till att ideella föreningar och huvudmän inom skolan får ta del av statsbidrag för läxhjälp från och med 2023. Därutöver ändrades skollagen i juli 2022 vilket innebär att skolan måste erbjuda elever i årskurs 4-9 extra studietid och lovskola för hjälp med läxor och annat skolarbete.

Signild, varför har du fördjupat dig i frågan om läxhjälp?

– Arbetet initierades av projektet Ökad högskoleövergång som såg att väldigt lite forskning har gjorts om läxhjälp i Sverige. Det fanns ett behov av att fånga upp den forskning som gjorts i Sverige och internationellt, samt kartlägga hur läxhjälp fungerar, hur den är organiserad, vem

den når ut till, med mera. Slutsatser om hur vi bäst kan nå ut till dem som behöver hjälpen finns sammanställda i en kunskapsöversikt.

Signild Risenfors. Foto: Högskolan Väst

Ge några exempel på vad forskningen visar?

– Det är viktigt att läxor är tydligt formulerade, att läraren går igenom uppgiften med eleverna och att läxorna följs upp. Läxor ska bekräfta kunskaper som eleven redan har, inte generera nya kunskaper.

– Skolans undervisning och läxhjälp behöver integreras bättre. Den extra studietiden ska ligga i anslutning till elevernas skoldag och de ska kunna stanna kvar i skolan.

– Läxhjälp i svenska, engelska och matematik är vanligast och de ämnena verkar fungera bättre vid läxhjälp, än samhällsorienterade ämnen.

Når läxhjälp de elever som bäst behöver den?

– Forskning visar att i klasser som erbjuds läxhjälp förstärks skillnaderna mellan höga och låga resultat. Elever med goda resultat blir ännu starkare, medan elever med svaga resultat inte utvecklas nämn-

Läxhjälp erbjuds av Intize. Foto: Intize

värt. Med andra ord har de statliga bidragen till läxhjälp inte kommit de elever som bäst behöver dem till del. Men det finns samtidigt flera exempel på framgångsrika satsningar på läxhjälp.

Vad vet man om värdet av att ge läxor till elever?

– De studier jag har tagit del av visar att utökad studietid i anslutning till skoldagen – en lagändring som trädde i kraft 2022 – kan ge resultat. Lovskola under sommaren efter nian tycks däremot passa bäst för utlandsfödda elever som kommit till Sverige i tonåren – speciellt om de behöver arbeta med sina språkkunskaper.

Vilka utmaningar finns kring läxhjälp?

– Det kan vara svårt att nå de elever som

bäst behöver hjälp med läxor. Det finns många orsaker till att tröskeln till att ta hjälp är hög. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att det är frivilligt att ta del av hjälpen.

– Alla skolor erbjuder inte läxhjälp idag. För skolor på landsbygden kan det vara svårt att hitta lösningar för elever som åker skolskjuts. Men det finns intressanta exempel där läxhjälp ges online.

Du har även studerat läxhjälp i andra länder. Vad ser du för skillnader jämfört med Sverige?

– I många länder finns en lång tradition att erbjuda läxhjälp, speciellt i Asien som har ett välutvecklat system och där är privat läxhjälp är vanligt. Det är också anledningen till att det finns mycket internationell

forskning i ämnet. Kunskap som vi kan ha nytta av även om kontexterna skiljer sig åt.

– I Skandinavien har läxhjälp etablerats först under de senaste 20 åren.

Har du identifierat frågor/områden där vi saknar kunskap idag?

– Det finns ett stort behov av att forska mer kring läxhjälp. Jag saknar studier där elevernas röster får ta plats. Hittills är det mestadels lärarnas syn på läxhjälp som undersökts. Man kan också titta närmare på vem som ska ge läxhjälp – är det elevens lärare, en annan lärare på skolan eller föräldrar? Idag gör skolorna på olika sätt.

– Det vore även intressant att undersöka orsaker till att vissa elever klarar sina studier mycket väl även om förutsättningarna inte är de bästa.

EXEMPEL PÅ STUDIEFRÄMJANDE AKTIVITETER

INTIZE erbjuder mentorskap i matematik och läxhjälp i lärosätets lokaler. Intize har också räknestugor dit alla är välkomna. Mentorerna och adepter räknar och diskuterar matematik tillsammans och skapar en mer levande bild av ämnet.

Mer om Intize Trollhättan:
trollhattan.intize.org

STREET GAMES ACADEMY erbjuder läxhjälp, mentorskap och kostkunskaper till barn och ungdomar. Syftet är att öka barns och ungdomars studiemotivation, förbättra studieresultat och öka kunskapen kring kost. Målet är att fler ungdomar ska fullfölja sina studier och läsa vidare vid ett universitet eller högskola.

Mer om Street Games Academy:
rfsisu.se

NÄKTERGALEN verkar för breddad rekrytering och för att överbrygga sociala och etniska skillnader i samhället. De barn som deltar i Näktergalen får tillsammans med en student på Högskolan Väst möjlighet att utveckla sitt identitetsskapande och utöka sin referensram om olika yrkesval.

Mer om Näktergalen vid Högskolan Väst:
hv.se

LINJE 14 är ett samarbete mellan Örebro universitet och kommunens högstadieskolor och fritidsgårdar. Det handlar om att skapa kännedom om högre studier och att inspirera fler ungdomar från studieovana hem till att studera vidare på universitet eller högskola efter gymnasiet.

Mer om Linje 14:
oru.se

Foto: Högskolan Väst

Varför lyckas inte lärosäten rekrytera brett?

Varför känner sig inte alla välkomna till högskolor och universitet? I mer än 20 år har lärosäten haft uppdraget att bredda rekryteringen av studenter. Men trots lagkravet är det fortfarande en snedrekrytering till högre utbildning, framförallt om man ser till socioekonomisk bakgrund. Vad innebär det för kommuner med stort kompetensbehov?

Den faktor som har störst betydelse för om en individ ska välja att studera vidare är föräldrarnas utbildningsbakgrund. Sannolikheten är nästan tre gånger så hög att en person med högutbildade föräldrar går vidare till högre studier, än någon vars föräldrar har förgymnasial utbildning.

Lärosätena har enligt högskolelagen ansvar för att den mångfald som finns i samhället ska återspeglas bland studenter och medarbetare i högskolan. Men frågan är; hur arbetar man med att bredda rekryteringen?

En vanlig definition på breddad rekrytering är att akademisk utbildning ska vara tillgänglig för alla grupper i samhället. Exempel på grupper som inte är välrepresenterade inom högre utbildning är män som bor på landsbygden eller personer vars

föräldrar inte har eftergymnasial utbildning. Andra faktorer som påverkar övergång till högre studier är könstillhörighet/könsidentifikation, ålder, religion, sexuell läggning och i vissa fall även utländsk bakgrund. Att bredda rekryteringen till högre utbildning är en rättvis- och demokratifråga men det handlar också om att det behövs nya perspektiv för att öka kvaliteten i forskning och utbildning.

De flesta lärosäten har fortfarande inte ett strukturerat förankringsarbete i organisationen för att på allvar kunna arbeta för att bredda rekryteringen. Det visar dels Universitets- och högskolerådets (UHR) kartläggning och analys av lärosätenas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande från 2016, dels Universitetskanslersämbetets (UKÄ) utvärdering av lärosätenas arbete med breddad rekrytering 2022.

Varför ska kommunen engagera sig i breddad rekrytering när lärosätena har ansvaret?

”Det korta svaret är att dagens skolbarn är kommunens blivande vuxna. Och kommunen vill att dessa framtida vuxna ska leva under så goda sociala, ekonomiska och hälsomässiga förhållanden som möjligt. Att utbildning starkt påverkar dessa förhållanden är känt, liksom det faktum att valet att studera vid universitet och högskola starkt påverkas av föräldrarnas utbildning. Sådana mönster vad gäller studie- och yrkesval kan skolan påverka, och gör det bäst innan eleven hunnit skapa sig en identitet som ”en som inte läser på universitet”, det vill säga i mellanstadieåldern.”

Teresa Tomasević, handläggare för breddad rekrytering och breddat deltagande på Malmö universitet med mångårig erfarenhet av dessa frågor. Privat foto.

Bo-Anders Jönsson, professor i medicinsk strålnings teknik och ordförande i UKÄ:s bedömargrupp. Privat foto.

Vad är det viktigaste resultatet i den tematiska självvärderingen om lärosätenas arbete med breddad rekrytering?

”Utvärderingen visade att det görs en hel del för rekrytering, men vilken effekt det har på breddad rekrytering följs sällan upp. Lärosätena har lagt alltmer fokus på att öka stödet under studierna, vilket förstås är jättebra. Men det har också gjort att arbetet med breddad rekrytering av underrepresenterade grupper inte är så aktivt och främjande som man skulle önska.”

Enligt högskolelagen ska svenska lärosäten aktivt främja arbetet med breddad rekrytering. Borde det uppdraget ligga hos fler parter?

”Ja, det uppdraget har lärosätena haft i över 20 år och de kämpar på, men är tyvärr ensamma om det. Jag tror inte vi kommer så mycket längre om inte de sociala och könsbundna studie- och yrkesvalen bryts tidigt i skolåldern, och då behövs långsiktiga samarbeten. Det är ett stort problem för vårt demokratiska samhälle och därför märkligt att inte ungdomsskolan har ett liknande uppdrag. Hade skolan haft ett tydligare åliggande i Skollagen än att ”alla ska ha lika tillgång till utbildning” tror jag det möjliggjort fler och djupare samarbeten mellan lärosäten och skolhuvudmän.”

Hög utbildningsnivå ger högre skatteintäkter

– Vår bedömning är att högskolorna behöver stöd och hjälp av kommunerna för att bredda rekryteringen till högre utbildning. Men finns det några incitament för en kommun att öka högskoleövergången?, säger Carina Carlund, projektmedarbetare Ökad högskoleövergång.

– Vi vet att en kommun med hög andel invånare med eftergymnasiala studier också har låg andel invånare med låga inkomster. Det innebär i sin tur högre skatteintäkter för kommunen.

– Men det handlar också om kommunernas möjlighet att försörja både näringsliv och offentlig sektor med kompetens. Idag har vi brist på arbetskraft inom många områden, inte bara i storstadsområden utan i högsta grad även på mindre orter och i gles- och landsbygd.

Include arbetar för breddad rekrytering

Include är ett nationellt nätverk som arbetar för breddad rekrytering och breddat deltagande till högre utbildning. De flesta svenska lärosäten är medlemmar i Include. Nätverket arbetar för att resurssamla och stärka kunskapen om arbetet med breddad rekrytering och breddat deltagande, genomströmning, mångfald och likabehandling från genomförande till utvärdering. De främjar också samverkan och erfarenhetsutbyte kring dessa frågor inom högre utbildning. Läs mer: <https://www.include.nu>

“Det är de modiga som pluggar på komvux”

Att läsa in sin behörighet på komvux eller folkhögskola och därefter påbörja högskolestudier är en bra affär för både individen och samhället. Trots att all statistik pekar på detta har både komvux och folkhögskolan låg status, vilket gör språnget till högskolestudier långt. Här reflekterar medarbetarna i projektet Ökad högskoleövergång över vikten av att förändra attityden till de här skolformerna.

“UNDER PROJEKTETS GÅNG har vi flera gånger träffat människor som beskrivit att steget till högskolestudier till en början varit ett omöjligt steg att ta eftersom de avbrutit gymnasiet eller slutat med ofullständiga och dåliga betyg. Skälen till misslyckande i skolan har varit många, men känslan av att inte passa in i skolan är genomgående hos nästan alla.

Resan till högskolestudier hade för de flesta gått via den kommunala vuxenutbildningen eller folkhögskola. En positiv och fantastisk resa var vår syn på vuxenutbildningen som gav alla möjligheten att bli behöriga för högskolestudier. När vi lärt oss mer och träffat fler stod det klart för oss att vår uppfattning var både föråldrad och naiv.

Komvuxstudenter uppfattas som “losers”

Några som bekräftade hur fel vi hade var Lotta Svensson och Jan Bäcklin, som i sin studie “Utveckling av ett lärcentra ur ett

studerandeperspektiv” har intervjuat studerande på lärcentra i Gävleborg. Där beskriver de att man har stämpeln som “loser” om man måste läsa på komvux. Vi har också fått höra berättelser om studerande på folkhögskolans allmänna kurs där studerande inte berättat för sina kompisar att de läser in gymnasiet på folkhögskola eftersom det är “skämmigt”.

Vi insåg snart att vår positiva syn grundade sig på våra egna upplevelser från Kunskapslyftet på 1990-talet. På den tiden var det bara ett fåtal gymnasielinjer som gav behörighet till högskolestudier, så behovet att komplettera sin gymnasieutbildning för att kunna läsa vidare var vanligt. Idag har vi en annan situation där normen är att alla nittonåringar i Sverige ska ta studenten och många av dem som inte klarat det, betraktar sig själva som misslyckade.

Lönsamt för individen och samhället

Linn Karlsson, doktor i nationalekonomi på Tillväxtverket, har undersökt hur lön och sysselsättning påverkas av att studera på högskola efter att ha läst in behörigheten på komvux. De som gick vidare till högskolan hade i snitt nästan 75 000 kronor mer i årslön än de som gick från komvux till arbete. Sysselsättningen är också högre bland dem som studerat på högskola. Rapporten pekar på att det är lönsamt både för individen och samhället att personer studerar på vuxenutbildning, som sen följs av högskolestudier.

Attitydförändring

Vi menar att fler skulle välja komvux och folkhögskola om kommunerna aktivt arbetade med en attitydförändring där vuxenutbildningen ses som en positiv utbildningsväg. Ytterligare en viktig faktor är att platsen där utbildningen bedrivs är attraktiv och att lokalerna är tilltalande och ändamålsenliga för både platsförlagd utbildning och distansutbildning.”

Dalslands Folkhögskola i Färgelanda.
Foto: Lena Garberg

Mer om HögskoleVux:
<https://campusdalsland.se/utbildningar/hogskolevux>

HögskoleVux

– en introduktion till högskolestudier

Strömstads kommun drabbades hårt av arbetslöshet under pandemin. Den nya situationen fick flera personer att se möjligheten att ställa om mitt i yrkeslivet. Strömstad vände sig till projektet Ökad högskoleövergång för att få hjälp med utbildning för den här gruppen. Så realiserades idén om HögskoleVux – ett koncept där komvux eller folkhögskola ger de behörighetsgivande kurserna och högskolan ger en högskoleintroducerande kurs.

– Högskolan ansvarar för utbildningens helhet*. En central del är att den som klarar sina studier och blivit behörig även garanteras en plats på Högskolan Väst, säger Carina Carlund.

– I arbetet med HögskoleVux inspirerades vi av de basår som ges på flera lärosäten inom framförallt teknik. Vi diskuterade bland annat med Jens Wallin som ansvarar för Högskolan Västs tekniska basår.

Jens, vad är viktigast i mötet med basårsstudenterna för att de ska klara sina studier, utan att ni sänker kraven?

– Viktigast är att vi möter studenterna och har föreläsningar och övningar på plats. Vi har även skapat möjligheter för studenterna att möta sina lärare enskilt för stöd och hjälp, säger Jens Wallin.

– Vi har också aktiviteter för att stärka samhörigheten. Att det är viktigt för studieresultaten har otaliga studenter som passerat basåret vittnat om.

– Under pandemin såg vi försämrade studieresultat då studenterna följde undervisningen digitalt. Lärande i matte, kemi och fysik fungerar bäst med traditionell undervisning. Jag tycker det är snudd på odemokratiskt att ha digital undervisning i basårets ämnen eftersom förutsättningarna att studera hemma är så olika.

* Högskolans arbete med HögskoleVux regleras av förordning SFS 2018:1519.

"Vi har också aktiviteter för att stärka samhörigheten. Att det är viktigt för studieresultaten har otaliga studenter som passerat basåret vittnat om."

JENS WALLIN, ANSVARIG FÖR HÖGSKOLAN VÄSTS TEKNISKA BASÅR

Foto: Högskolan Väst

"HögskoleVux fick mig att våga börja studera på högskola"

När Strömstad drabbades hårt av Covid-pandemin kände Katarina Johander att det var dags för ett nytt steg i yrkeslivet.

– Jag har egentligen aldrig gillat att gå i skolan och tänkte att högskolestudier inte var något för mig. Men introduktionskursen HögskoleVux fick mig att våga ta steget, säger Katarina som nu studerar på programmet för Socialpsykiatrisk vård vid Högskolan Väst.

Efter många år i hotell- och restaurangbranschen och inom handeln i Strömstad blev effekterna av pandemin en tankeväckare för Katarina. Att studera vidare på högskola eller universitet hade aldrig varit ett alternativ för henne. Men olika tillfällen fick henne på andra tankar.

– Det är en stor omställning att byta yrke mitt i livet. Jag visste inte vad jag skulle satsa på, så jag började med att komplettera mina gymnasiebetyg på komvux. Jag fick tipset att kombinera studierna med kursen HögskoleVux, där man får en introduktion till att studera på högskola eller universitet, berättar Katarina.

Koll på studieteknik

– Kursen fick mig att inse att det inte är så farligt eller svårt att studera på högskola. Här fick jag koll på vad studierna innebär och hur de går till. Vi fick bland annat prova att läsa och skriva texter som ingår i utbildningarna. Jag fick också lära mig studieteknik som jag har stor nytta av idag i mina studier.

En faktor som spelade stor roll för Katarinas val var att man får en garanterad plats på vissa av Högskolan Västs utbildningar om studierna på HögskoleVux är godkända.

– Det kändes så skönt att veta det. Jag sökte två helt olika utbildningar och hade turen att komma in på mitt förstahandsval; programmet för Socialpsykiatrisk vård.

"En bra grund att stå på"

Sedan Katarina började på Högskolan Väst i september 2022 har hon hunnit avverka flera kurser.

– Jag har verkligen haft nytta av förberedelserna i HögskoleVux. Kursen har gett mig en bra grund att stå på och det gjorde att övergången mellan arbetslivet och studentlivet blev mjukare. Jag visste i förväg vad som krävdes av mig och det känns tryggt att veta att det finns mycket hjälp och stöd att få av högskolan om det går trögt.

Katarina Johander, student vid Högskolan Väst.
Foto: Högskolan Väst

Att vara ensamstående mamma med två tonårsbarn och pendla tur och retur mellan Strömstad och Trollhättan några dagar i veckan innebär helt nya rutiner för Katarina.

– Visst är det stor skillnad mellan att studera och jobba. Det är en helt ny livsstil. Men det funkar bra eftersom jag kan styra min tid i stor utsträckning. Det är framförallt väldigt roligt att lära sig nya saker och att jag får utmana mig själv i att tänka på nya sätt.

Utbildningen hon har valt ger möjlighet att arbeta med en rad olika yrken i olika branscher. Allt från kriminalvård, till behandlingshem för barn och ungdomar.

– Jag vet inte ännu vad som känns mest intressant att jobba med. Jag vill prova mig fram genom att göra praktik på olika platser. Det blir spännande att se vad det blir. Framtiden ser ljus ut för den här kompetensen.

Att öka högskoleövergången är att utmana

TRADITIONER OCH KONVENTIONER

– Det vi alla vet och som vi gång på gång återkommer till i projektet är; att öka högskoleövergången det är att utmana och förändra utbildningstraditioner och utbildningskonventioner. På det här uppslaget vill vi i projektteamet återknyta till projektets syfte att utveckla en modell med metoder för ökad högskoleövergång och ytterligare utveckla och skapa förutsättningar för ökad flexibel utbildning i Fyrbodalen, säger Lena Garberg, projektledare.

– ATT ÖKA HÖGSKOLEÖVERGÅNGEN i en kommun eller att bredda rekryteringen vid en högskola är ett arbete som måste ske systematiskt. Den modell för systematiskt kvalitetsarbete vi föreslår här intill är tänkt att användas som inspiration till det ordinarie kvalitetsarbete som redan bedrivs, säger Lena.

– Kopplat till de fyra teman vi arbetat utifrån; Avklarad grund- och gymnasieskola; Studie- och yrkesvägledning; Breddad rekrytering samt Utbildning utan att flytta, ger vi här förslag på aktiviteter som kan inspirera i arbetet.

Avklarad grund- och gymnasieskola

Grunden till att fler påbörjar högskolestudier är att eleverna i grundskolan klarar gymnasiet och blir behöriga till högskolan. Vi menar att alla kommuner på olika sätt arbetar för att systematiskt utveckla skolan och ett sådant arbete måste ständigt fortgå med bra förutsättningar för både elever och lärare. Områden som skulle kunna användas mer strategiskt är att höja pojkarnas resultat, studie- och yr-

kesvägledning, läxhjälpssamverksamhet och förebilder som ett sätt att motivera till studier och yrkesval.

Studie- och yrkesvägledning

Skolans huvudmän behöver demonstrera värdet av kunskapsområdet med tydlig styrning och resursfördelning för en studie- och yrkesvägledning genom hela skolsystemet. En bättre organiserad bred studie- och yrkesvägledning, med lektioner, temadagar, möten med yrkesambassadörer, etc. ökar elevernas motivation, minskar studievalens beroende av elevernas sociala bakgrund och könstillhörighet, samt minskar antalet gymnasieomval och skolavhopp. Den breda studie- och yrkesvägledningen inrymmer på så vis kraften att motivera eleverna idag och att vägleda eleverna mot samhällets kompetensbehov i framtiden.

Breddad rekrytering

Lärosätena behöver identifiera sin målgrupp för breddad rekrytering, sätta upp mål och tidsplan för arbetet mot målgrup-

Lena Garberg, projektledare Ökad högskoleövergång. Foto: Sofia Brolin

pen och därefter utvärdera resultatet och dra slutsatser av det. Man behöver samverka med ungdomsskolan, för kunskapen om att dörren till högskolan finns måste

Mer fördjupande material om projektet
Ökad högskoleövergång finns på
<https://kommunakademinvast.se>

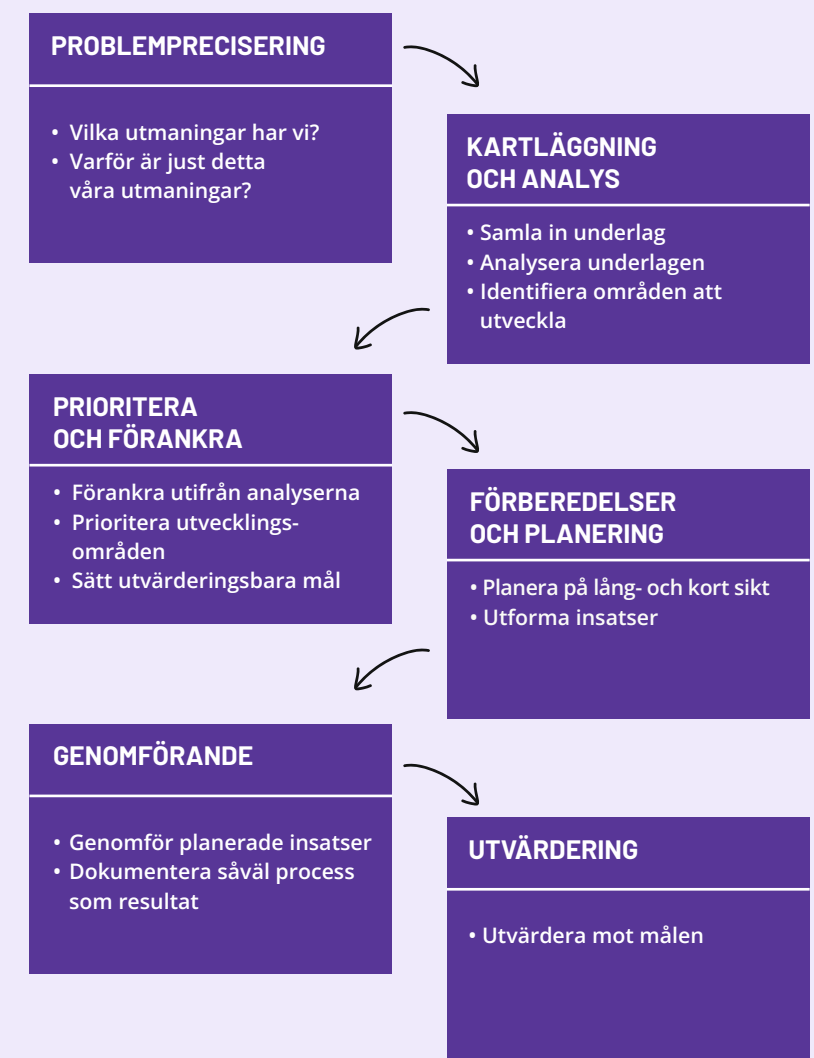
grundas tidigt. På samma sätt är det viktigt att samverka med vuxenutbildningen och se till att det alltid finns en chans att ställa om senare i livet. Arbetet med breddad rekrytering måste gå hand i hand med arbetet för livslångt lärande.

Utbildning utan att flytta

En kommun kan på olika sätt bidra till att göra det möjligt för fler invånare att ställa om i yrkeslivet och delta i högre utbildning. Den kommunala vuxenutbildningen behöver göras attraktiv och marknadsföras. HögskoleVux är ett exempel på hur det kan göras. Ett lärcentrum som tillhandahåller en modern studiemiljö och ett studiesammanhang där det finns möjligheter att följa utbildning digitalt och på plats, bör också finnas. Vi menar att ett lärcentrum kan inrymmas i relativt små, men ändå ändamålsenliga lokaler. En kommun behöver också ha underlag som visar inom vilka grupper högskoleutbildning skulle kunna öka, för att på så sätt rikta insatser för att öka högskoleövergången rätt.

Systematiskt kvalitetsarbete för att öka andelen invånare med högskolestudier

Den här modellen för systematiskt kvalitetsarbete kan användas som inspiration för en kommun som vill öka andelen invånare med högskoleutbildning eller en högskola som vill bredda rekryteringen till underrepresenterade grupper.

Vad krävs för att fler män ska välja högskolestudier?

Betydligt färre män än kvinnor börjar studera på högskola eller universitet. Trenden har varit genomgående under många år. Läsåret 2019/20 var endast 41 procent av högskolenybjörarna män. Och män från landsbygdskommuner påbörjar i ännu lägre utsträckning högre utbildning än genomsnittet. Vi frågade tre politiker vad de anser behöver göras för att fler män ska påbörja högskolestudier?

Foton: Sveriges riksdag

Gustav Fridolin (MP) f.d. utbildningsminister (2014 - 2019):

"Jag tror det handlar mycket om två saker, som båda är långsiktiga – för ska man bryta en trend krävs ofta att man jobbar på lång sikt. Dels handlar det om att alla barn i skolan tidigt måste få ta del av studie- och yrkesvägledning på inspirerande sätt. En viktig del i det är att barn tidigt ser möjligheten att tänka könsrollsöverskridande om framtida studier. En annan viktig del är att pojkar måste få möjlighet att i skolan börja läsa och också identifiera sig som läsare. Vi säger "att läsa på universitet" av en anledning. För den som identifierar sig som någon som aldrig läst en bok blir det avlägset att tänka sig som någon som studerar på högre studier."

Anna Ekström (S) f.d. utbildningsminister (2019-2022):

"Flickor och kvinnor pluggar mer och har bättre betyg än pojkar och män. Så har det varit så länge vi har mätt resultat. Först nu använder flickorna och kvinnorna sina bättre betyg till att söka utbildningar. Men varför pluggar inte pojkar lika mycket som flickor? Många pekar på att pojkar som grupp missgynnas dels av skolan och undervisningen, dels av den trånga könsroll som pojkar förväntas inta – precis som flickor."

Lösningen är förstås inte att ställa lägre krav på pojkarna, utan att göra två saker samtidigt. För det första, stärka undervisningen så att både pojkar och flickor möts av höga och kärleksfulla förväntningar och gott stöd. Och för det andra, spränga den trånga mansrollen som gör det svårt för pojkar att välja utbildningar och yrken som anses passa bäst för flickor. Jag vill se mer resurser till undervisning, så att både pojkar och flickor får de förväntningar och det stöd de behöver för att lära sig så mycket som möjligt. Jag vill se villkor i högskoleyrkena som lockar både män och kvinnor. Och kanske en manlig frigörelse från en trång könsroll som annars gör kvinnligt kodade yrken svåra att välja."

Mats Persson (L) utbildningsminister (2022-):

"Att allt färre män har möjligheten att börja på högskola är ett symptom på en misslyckad skolgång. Många pojkar halkar efter redan tidigt i grundskolan. Min analys är att det finns två huvudanledningar till det. För det första är det för stöktigt och de som drabbas allra värst är pojkar från hem utan studievana. Det andra är att många pojkar inte lär sig läsa ordentligt, ens i högstadiet. En orsak är skärmarnas dominans, som tränger ut böckerna. För dessa behövs en skola som fokuserar på grunderna. Minska stöket i klassrummet, satsa på läsning och behöriga lärare. Redan 2023 storsatsar regeringen på såväl fler speciallärare som riktiga skolböcker på plats. Det kommer att göra stor skillnad. Därtill tror jag att skärmexperimentet i skolan gått alltför långt. Det är inget fel på riktiga böcker och papper och penna, tvärtom."